

Oponentský posudek diplomové práce Markéty Grohové *Po stopách tzv. překladatelštiny v audiovizuálním překladu*

Diplomová práce nás v teoretické části seznamuje s *překladatelštinou* a tzv. *jedinečnými prvky* v češtině ve vztahu k angličtině. Empirická část pak zahrnuje případovou studii sledující tyto jazykové jevy v profesionálním a amatérském překladu titulků dvou celovečerních filmů.

Teoretická část práce obsahuje dvě kapitoly. V té první diplomantka zařazuje titulkování mezi další formy audiovizuálního překladu (AVT). Připomíná známá omezení týkající se jejich rychlosti, délky řádků apod. Shrnuje rovněž dosavadní poznatky o rozdílech v procesu profesionálního a amatérského překládání titulků.

Ve druhé kapitole autorka představuje pojmy spjaté s jazykovými jevy, které hodlá sledovat v empirické části práce. Klíčové zde jsou mj. překladatelština, překladovost, interference, jedinečné prvky, překladové univerzálie.

Diplomantka v průběhu teoretické části prokazuje široký přehled o tématu a schopnost řádné rešerše zahraničních i domácích zdrojů. Vysvětluje zde všechny pojmy zásadní pro empirickou část. Vedle interferencí z výchozího jazyka chápe jako projev překladatelštiny také absenci jedinečných prvků jazyka cílového, přičemž vhodně připomíná i Levého úvahy na toto téma (str. 36–37).

Domnívám se, že v kapitole o AVT mohl být výběr informací zúžen s patřičným důrazem na zaměření práce. Dozvídáme se například relativně dost informací o mnoha druzích AVT (str. 12–13), kterými se ovšem práce dál nezabývá. Oddíl 1.3 o jazykové stránce překladových titulků (str. 16–20) je sice velmi obsáhlý, ale překladatelštině se nevěnuje.

Druhá kapitola je odborně hutnější, tudíž vyžaduje systematický a přehledný výklad, což se autorce vesměs daří. Oddíly 2.2 až 2.5 považuji v tomto ohledu za zdařile koncipované. Určitou výhradu bych měl k oddílu 2.1 (str. 28–32), kde jsme detailně seznámeni s paletou teoretických pohledů, z nichž je patrné, že překladatelština je v existující literatuře vnímána i jinak než zcela negativně. Přesto po tomto výčtu přichází poměrně strohé konstatování, že její výskyt v cílovém textu je nežádoucí. To je samozřejmě legitimní postoj, ale měl by jasněji vyplývat z toho, co (a jak) bylo řečeno.

Trochu také postrádám propojení obou kapitol, např. alespoň formou vlastních úvah o vztahu mezi výše uvedenými klíčovými pojmy a jazykem či možnostmi filmových titulků. Souvislost je zmíněna pouze na str. 43: nižší míra užívání slova *prý/prej* z důvodu úspory místa.

V **empirické části** (kapitola 3) najdeme analýzu čtyř překladů dvou celovečerních filmů. Z metodologického hlediska je třeba upozornit, že srovnávaný materiál nelze nazývat „dialogovými listinami“ (str. 11, 44, 84 a str. 1 obou příloh), už jen proto, že u replik není uvedeno, kdo je pronáší. Doplnění jmen postav by ovšem prospělo nejen čtenářskému pohodlí, ale také samotné analýze (v prvním příkladu na str. 79 je replika dospělého muže

mylně přisouzena chlapci, protože je překlad označen jako nevhodný). Chybějící časy titulků pak znesnadňují dohledání scén ve filmu.

V typologii projevů překladatelštiny (str. 48–57) autorka kompiluje úctyhodných 31 sledovaných symptomů (20 nevhodných interferencí, 11 kategorií jedinečných prvků), což napovídá, v čem tkví nejnáročnější úkol této diplomové práce: vyhledat tyto jevy, vysvětlit, jak se (ne)projevují v titulkovém textu, případně doplnit jevy nově objevené (str. 52).

Je škoda, že v části s ukázkami překladatelštiny (str. 63–71 a 76–81) kolísá úroveň komentáře zjištěných jevů. Některé jsou okomentovány velmi podrobně a zdařile, jinde (zejména u druhého filmu) komentář téměř nebo zcela chybí. Analýza tak může působit nedokončeně.

– **navrhuj** případně vysvětlit při obhajobě

Diskuse je spíše zopakováním toho, co bylo v překladech nalezeno, bez podrobnějšího nastínění možných příčin a vztahů. Autorka sice místy reflektuje specifickou překladatelskou metodu Dany Hábové, ale jinak stejně jako v teoretické části postrádám hlubší úvahy nad souvislostmi mezi sledovanými kategoriemi a jazykem či technickými parametry filmových titulků. Zde je to o poznání větší škoda, protože už máme konkrétní data a příklady.

Ovšem jednu souvislost autorka v práci naznačuje opakovaně a podle mě zcela správně. Totiž že omezená délka titulků může být příčinou rezignace překladatelů na některé jedinečné prvky, zejména na stylizaci mluvenosti pomocí výplňkových prostředků (kategorie K). Obzvláště tato kategorie se pak jeví problematická, a to právě proto, že při zběžném pohledu na výsledky nelze říci, zda je projevem vhodného překladatelského řešení spíše vyšší, nebo naopak nižší míra výskytu těchto prostředků. Nabízí se tedy otázka, které ze sledovaných jedinečných prvků češtiny mohou jít ruku v ruce s úsporou místa a které naopak text prodlužují. – **navrhuj** zauvažovat na toto téma při obhajobě

Pozoruhodná je též absence jevů devíti kategorií (str. 84), které se nevyskytly v ani jednom ze čtyř překladů. Bohužel i v tomto ohledu chybí pokus o vysvětlení (tím nemyslím exaktní určení příčiny, ale spíše zamyšlení se nad možnostmi titulků, územ, velikostí zkoumaného vzorku apod.). Rovněž nenacházím slibované doplnění typologie, přestože autorka v analýze na str. 70 a 80 zmiňuje některé zajímavé jevy, na které narazila nad rámec původního plánu.

Pokud jde o **formální a jazykovou** stránku práce, místy by prospělo doplnit dílčí závěry či shrnutí jednotlivých oddílů a k obrázku 1 na str. 22 mohl být pořízen český překlad. Překlepů není příliš mnoho, ovšem v některých tabulkách nesedí celkové součty (např. v tabulce 7), v seznamu literatury jsou některé tituly uvedeny vícekrát (str. 92 a 94) a webové zdroje nejsou řazeny abecedně (str. 97–99). Z typografického hlediska by bylo vhodnější nedělit tabulky (3, 5 a 7) přes konec stránky.

Literatura je systematicky odkazována, k práci se zdroji mám jedinou výhradu. Část popisu *Králička Jojo* je převzata z filmového webu. Odkaz na zdroj je sice uveden, nicméně text na str. 71–72 (od „Scénář k filmu...“ po „... do Elsy se zamiluje.“) prošel jen velmi lehkou editací a přenáší do diplomové práce nevhodný publicistický styl. Lepší by bylo parafrázovat vlastními slovy.

Další konkrétní poznámky a otázky k obhajobě:

- Mohla by být neústrojnost AČV (sledovaná kategorie 1) za určitých okolností považována za „přirozený“ rys mluvenosti, a tedy možný způsob stylizace filmové řeči v titulcích?
- Některé zjištěné výskyty překladatelštiny, zdá se, nejsou způsobeny „doslovnou“ metodou překladu. Jak v takových případech nad jevy uvažovat?
 - Např. na str. 65: *Every part of the body receives an adequate exercise workout.* v amatérském překladu „Bylo pamatováno na každou část těla.“ – pasivum není převzato z předlohy.
 - Nebo na str. 78: *She's pretty rude, you know. That's just my two Pfennige.* v profesionálním překladu „Nemá vychování. Ani co by se za knírek vlezlo.“ – to bych považoval za tvůrčí řešení, nikoli kolokaci deformovanou vlivem angličtiny.
- Na str. 78 je překlad „Můj drahý lvíčku.“ (*My darling cub.*) zařazen do kategorie opomenutých deminutiv, i když zde deminutivum použito je.
- K zachování vulgarismů (str. 73): Domnívám se, že *Králíček Jojo* byl nejprve uveden do kin a až později se objevil na Disney+. Titulky tedy platforma mohla bez úprav odkoupit od kinodistributora, nemusely vznikat podle jejích příruček. Jak bychom to mohli ověřit?
- V diskusi výsledků bych považoval za vhodné reflektovat výrazně odlišnou délku titulkových souborů (*Banáni* – cca 800 titulků, *Králíček Jojo* – cca 1400 titulků).
- Není hodnocení profesionálních překladů (str. 83–84) příliš přísné vzhledem k relativně nízkému počtu zaznamenaných jevů?

Diplomová práce je přínosným příspěvkem k výzkumu amatérského a profesionálního překladu filmových titulků. Navzdory poctivé rešerši odborné literatury a úctyhodnému množství sledovaných jevů však její úroveň mírně kolísá v teoretické části a poněkud klesá vinou nepřiliš hluboké analýzy získaných dat. V empirické části zejména postrádám větší zohlednění titulkářských specifik. Práci **doporučuji k obhajobě** a vzhledem k uvedeným výhradám se přikláním k hodnocení „**velmi dobře**“. O definitivní klasifikaci rozhodne průběh obhajoby.

V Praze dne 29. srpna 2024

Mgr. Kryštof Herold